

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ

I. Загальні положення

Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року на основі аналізу сучасного стану сфери інтелектуальної власності визначає пріоритети та перспективи розвитку Національної системи інтелектуальної власності, мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики в сфері інтелектуальної власності.

Під сферою інтелектуальної власності розуміється середовище з внутрішньою єдністю, в якому здійснюється сукупність різноманітних видів творчої, інтелектуальної діяльності людини, що охоплюють різні сфери економічного та суспільного життя, унаслідок чого створюються об'єкти інтелектуальної власності, права на які охороняються чинним законодавством і за своєю природою є нематеріальними.

Розроблення Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності є логічним продовженням процесу удосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні, що відбувається в межах реалізації Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки, та зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на використання інтелектуальної власності в якості стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства та підвищення конкурентоспроможності економіки нашої країни, прискорення інноваційного розвитку та інтеграції України у міжнародний економічний простір.

Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей і поглядів на розвиток сфери інтелектуальної власності в Україні, визначених Програмою економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", Державною програмою активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки, Програмою розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, Стратегією національної безпеки України, Концепцією Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року.

II. Сучасний стан розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні

Аналіз сучасного стану Національної системи інтелектуальної власності

Україна, визначаючи свій вектор подальшого економічного розвитку в сучасному геоekonomічному просторі у жорстких умовах ринкової економіки, наголосила на інноваційному шляху, який для нашої країни, виходячи з її потенціалу, є не тільки реальним, але й фактично єдиним у сучасних умовах переходу розвинених країн світу від економіки індустріального типу до постіндустріальної економіки. Забезпечення конкурентоздатності економіки та

досягнення успіху Україною на інноваційному шляху її розвитку вже неможливо без ґрунтовного осмислення сучасного стану такого впливового чинника економіки, як інтелектуальна власність. Разом з тим, економіку України вже неможливо уявити і без надійної системи правової охорони інтелектуальної власності.

За час незалежності в Україні створено Національну систему інтелектуальної власності, що є дієвим механізмом сприяння соціально-економічному розвитку держави.

Національна система інтелектуальної власності включає в себе національне законодавство, як сукупність правових положень, на підставі яких будь-яка особа набуває, реалізує та захищає свої права, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної, творчої діяльності (*нормативна база*), державні та судові органи, наділені відповідними повноваженнями в сфері інтелектуальної власності, наукові та освітні установи, громадські організації та інші структури, що беруть активну участь в реалізації державної політики у цій сфері та вирішенні широкого кола завдань з надання правової охорони, управління, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності (*інституційна база*), елементи і відносини, які забезпечують та підтримують на відповідному рівні функціонування системи (*інфраструктура*), а також користувачів цієї системи.

Наразі в Україні створена та консолідована комплексна **нормативна база** з інтелектуальної власності (http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html), яка являє собою ієрархічну систему правових норм.

Основні норми права громадян на володіння, користування та розпорядження результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а також на свободу їхньої літературної, наукової та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів викладені у статтях 41 і 54 Конституції України.

Правовідносини в сфері інтелектуальної власності в Україні регулюються окремими нормами цивільного, господарського, кримінального, митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та процесуальних кодексів.

В Україні діють 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, вона є учасницею 22 багатосторонніх міжнародних договорів, що діють у цій сфері і згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Правовідносини, пов'язані з правовою охороною інтелектуальної власності, регулюються також близько ста нормативно-правовими актами. Окремі норми права інтелектуальної власності містяться також у 26 інших законах України.

Національне законодавство розвивалося з урахуванням перспектив інтегрування країни у всесвітню економічну систему. До вступу України до Світової організації торгівлі в 2008 році була проведена значна робота стосовно забезпечення міжнародних стандартів щодо охорони прав інтелектуальної власності.

Таким чином, за 20 років розвитку відносин у сфері інтелектуальної власності в Україні створено розгалужену сучасну нормативну базу з питань правової охорони інтелектуальної власності, положення якої узгоджуються із загальновизнаними на міжнародному рівні підходами до забезпечення такої

охорони, зокрема з підходами, визначеними в міжнародних договорах, які адмініструє Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), а також вимогами Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності Світової організації торгівлі.

Процеси удосконалення та гармонізації нормативної бази в сфері інтелектуальної власності в Україні є постійними в зв'язку з необхідністю враховувати новації міжнародного правового регулювання у цій сфері, її взаємодією з іншими сферами життя суспільства, що постійно розвиваються – економікою, наукою, культурою, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Одночасно зі створенням і удосконаленням нормативної бази в сфері інтелектуальної власності в Україні була сформована й розвинена **інституційна база**, необхідна для забезпечення набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. У теперішній час вона включає державні органи, установи та структури, що наділені прямими і непрямими функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності, та судові органи.

Органи виконавчої влади:

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
 Державна служба інтелектуальної власності України;
 Міністерство внутрішніх справ України;
 Державна фіскальна служба України;
 Міністерство аграрної політики та продовольства України;
 Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України;
 Державне агентство земельних ресурсів України;
 Міністерство охорони здоров'я України;
 Міністерство культури України;
 Державне агентство України з питань кіно;
 Міністерство екології та природних ресурсів України;
 Фонд державного майна України.

Державні органи зі спеціальним статусом:

Рада національної безпеки і оборони України;
 Генеральна прокуратура України;
 Служба безпеки України;
 Антимонопольний комітет України;

Органи судової влади:

Верховний Суд України;
 Вищі спеціалізовані суди;
 апеляційні та місцеві суди.

Центральна роль у Національній системі інтелектуальної власності належить **Державній службі інтелектуальної власності України** (далі – Державна служба), створеній у грудні 2010 року на базі ліквідованого Державного департаменту інтелектуальної власності, що діяв у складі Міністерства освіти і науки України, в рамках реформування державного управління в Україні.

Державна служба є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності. Відповідно до покладених завдань Державна служба: організовує в установленому порядку експертизу об'єктів права інтелектуальної власності, визначає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок; видає патенти/свідоцтва на об'єкти права інтелектуальної власності; здійснює державну реєстрацію та ведення обліку об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів; веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності; видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності; організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності; організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності; здійснює атестацію представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених); визначає уповноважені організації колективного управління, забезпечує облік цих організацій, здійснює аналіз їх діяльності, знімає з обліку організації колективного управління, виключає з реєстрів організації колективного управління та уповноважені організації колективного управління, анулює відповідні свідоцтва; запроваджує заходи щодо розвитку системи збору та розподілу винагороди за використання об'єктів права інтелектуальної власності; організовує проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності; аналізує стан дотримання суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності; запроваджує заходи, пов'язані із забезпеченням відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками та веденням Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок; ліцензує виробництво дисків для лазерних систем зчитування, матриць; забезпечує присвоєння та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски та/або матриці, що експортуються, або матриці, що імпортуються; погоджує видачу державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування аудіовізуальної продукції щодо дотримання авторського права і суміжних прав; запроваджує заходи з легалізації комп'ютерних програм та правомірного їх використання та веде реєстр виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення; здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на Державну службу Президентом України.

До сфери управління Державної служби входять: Державне підприємство "Український інститут промислової власності", що здійснює експертизу заявок на об'єкти промислової власності (у його складі діє Філія "Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг"); Державна організація "Українське агентство з авторських і суміжних прав", що здійснює управління правами авторів; Державне підприємство "Інтелзахист", що виконує функцію видачі контрольних марок для маркування примірників окремих об'єктів авторського права та суміжних прав.

Згідно з Указом Президента України від 8 жовтня 2013 року № 549 діяльність Державної служби координується і спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України забезпечує формування та реалізацію державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики, державної політики у сферах торгівлі, інтелектуальної власності, державної регіональної політики, державної політики з питань розвитку підприємництва, технічного регулювання та захисту прав споживачів, а також міжвідомчої координації з питань економічного і соціального співробітництва України з Європейським Союзом (далі – ЄС).

Міністерство внутрішніх справ України у порядку та у способи, передбачені законодавством, здійснює заходи щодо захисту об'єктів права інтелектуальної власності від протиправних посягань. Міністерством на системній основі вживаються заходи, спрямовані, зокрема на посилення протидії незаконному ввезенню, тиражуванню і розповсюдженню на території держави контрафактної аудіовізуальної продукції, комп'ютерного програмного забезпечення, викриття фактів виробництва і реалізації фальсифікованої продукції з незаконним використанням торговельних марок відомих вітчизняних та зарубіжних товаровиробників. У міністерстві завдання з виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності покладено на Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю. У свою чергу, відповідно до Конвенції про кіберзлочинність у структурі міністерства питання протидії порушенню авторських і суміжних прав у мережі Інтернет належить до компетенції підрозділів боротьби з кіберзлочинністю.

Міністерством регулярно проводяться такі оперативно-профілактичні заходи, як операція «Інтелект», операція «Пірати» тощо, з відпрацювання суб'єктів ринку інтелектуальної власності, під час яких одними із пріоритетних напрямків роботи визначено протидію реалізації та виготовленню фальсифікованої продукції з використанням знаків для товарів і послуг відомих українських і зарубіжних виробників, а також боротьбу з Інтернет-піратством.

Державна фіскальна служба України (ДФС) вживає заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів. У апараті ДФС вищевказана функція покладена на Управління організації митного контролю та оформлення Департаменту митної справи, у складі якого функціонує Відділ захисту прав інтелектуальної власності та експортного контролю. ДФС відповідно до своїх функцій забезпечує ведення митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, до складу якого на підставі заяв власників майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності вже внесено більше 1,5 тис. об'єктів.

Міністерство аграрної політики та продовольства України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин.

Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України (далі – Держветфітослужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України. Держветфітослужба проводить державну науково-технічну експертизу сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності; організовує приймання заявок на сорти рослин, проведення їх експертизи, ухвалює рішення щодо них; видає охоронні документи на сорти

рослин; видає документальні підтвердження на вивезення з України посадкового матеріалу сортів рослин, які не є об'єктами інтелектуальної власності або вивозяться з дозволу володільця патенту на сорт рослин, повідомлення про ввезення дослідних зразків для експертизи на придатність на поширення сорту; проводить атестацію та реєстрацію представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, веде Реєстр представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин; веде Державний реєстр заявок на сорти рослин (Реєстр заявок), Державний реєстр прав власників сортів рослин (Реєстр патентів), Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні (Реєстр сортів) і забезпечує проведення державної реєстрації заявок, прав на сорти рослин, сортів і підтримувачів сортів рослин; забезпечує опублікування офіційних відомостей про подані заявки на сорти рослин, видані патенти на сорти рослин і свідоцтва про авторство на сорти рослин, видання Каталогів сортів рослин, придатних для поширення в Україні; готує пропозиції щодо формування збору за дії, пов'язані з набуттям, здійсненням та захистом прав на сорти рослин; сприяє формуванню та розвитку ринку сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності, налагоджує співробітництво у сфері охорони прав на сорти рослин з міжнародними фінансовими організаціями, суб'єктами підприємницької діяльності, іноземними фізичними та юридичними особами, в тому числі, з метою формування спеціалізованих фондів сприяння розвитку інтелектуальної власності на сорти рослин; сприяє розвитку ринкової інфраструктури у сфері цивільного обігу сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності та охорони прав на них.

Державне агентство земельних ресурсів України є ще одним центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України. Державне агентство є спеціально уповноваженим органом щодо визначення меж географічних місць, з якими пов'язані особливі властивості, певні якості та інші характеристики товарів (на виконання Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів").

Міністерство охорони здоров'я України здійснює формування державної політики в сфері захисту інтелектуальної власності та доступу до лікарських засобів. Це міністерство є також спеціально уповноваженим органом щодо визначення та контролю особливих властивостей, певних якостей та інших характеристик товарів відносно продуктів харчування, продовольчої сировини та мінеральних вод (на виконання Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів").

Міністерство культури України відповідає за формування державної політики у сфері кінематографії, культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, та є також спеціально уповноваженим органом для визначення та контролю особливих властивостей, певних якостей та інших характеристик виробів художніх народних промислів (на виконання Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів").

Якщо до недавнього часу зростання економіки асоціювалося переважно з технологічним та інноваційним розвитком у технічних галузях (індустріальне суспільство), то з обранням Україною курсу на перехід до інформаційного суспільства (постіндустріальне суспільство) сфера культури виходить на якісно

новий рівень розвитку та комунікацій. Надання культурних послуг все більш перетворюються в "індустрію культури", в якій створюються та розповсюджуються різноманітні товари та послуги. Культура сприяє стимулюванню творчості та інновацій. У цьому контексті важливим завданням Міністерства культури має стати активізація та укріплення унікальних місцевих традицій і звичаїв, заохочення процесу відродження та розвитку традиційних для України народних ремесел. =

Державне агентство України з питань кіно є ще одним центральним органом виконавчої влади України, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури України. Цей орган видає державні посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів і при здійсненні цієї діяльності вживає заходи із захисту об'єктів права інтелектуальної власності, реалізації авторських і суміжних прав.

Міністерство екології та природних ресурсів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні і забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та у межах своєї компетенції біологічної, генетичної та радіаційної безпеки, поводження з відходами, у тому числі радіоактивними, пестицидами і агрохімікатами.

Фонд державного майна України, центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності.

У сфері оцінки майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності ФДМУ організовує професійну підготовку оцінювачів, зокрема затверджує вимоги до керівників суб'єктів оціночної діяльності та оцінювачів, затверджує склад та порядок роботи екзаменаційних комісії з професійної підготовки оцінювачів за напрямком «Оцінка цілісних майнових комплексів паїв, цінних паперів, майнових прав та немайнових активів, у тому числі оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності», організовує їх роботу, затверджує програми навчання та складання іспитів.

Особлива роль при вирішенні правових питань у сфері інтелектуальної власності належить Раді національної безпеки і оборони України, Генеральній прокуратурі України, Службі безпеки України та Антимонопольному комітету України.

Рада національної безпеки і оборони України, будучи координаційним органом при Президентові України, координує й здійснює поточний контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. У 2008 році на засіданні Ради одним із питань, що розглядалися Президентом України у площині реалізації державної політики, були проблеми захисту та розвитку сфери інтелектуальної власності та їх вплив на економіку в цілому.

На **Генеральну прокуратуру України** покладені питання нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів України.

Служба безпеки України бере участь у розробленні та здійсненні заходів із забезпечення захисту державної таємниці, сприяння в збереженні комерційної таємниці, запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності.

Антимонопольний комітет України забезпечує захист інтересів суб'єктів підприємництва від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

Необхідність існування в Україні ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності викликана вимогою часу. Незалежною країна не може бути без економічного розвитку, а розвинута, незалежна економічна структура держави неможлива без політики захисту права інтелектуальної власності. Членство у Світовій організації торгівлі та проголошений Україною курс на інтеграцію до ЄС потребує забезпечення надійного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності на рівні, який існує в економічно розвинених країнах.

Захист прав інтелектуальної власності в Україні здійснюється в судовому та адміністративному порядках.

Органи судової влади забезпечують захист прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності у судовому порядку.

Систему органів судової влади складають суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції (Конституційний суд України). Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів, у яку входять місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України.

Суди загальної юрисдикції розглядають спори у сфері інтелектуальної власності, які виникають у цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних правовідносинах. У порядку цивільного судочинства вирішуються спори, стороною в яких (позивачем чи відповідачем) виступає фізична особа без статусу суб'єкта підприємницької діяльності, а предметом спору є захист прав інтелектуальної власності чи визнання прав інтелектуальної власності недійсними. У порядку господарського судочинства вирішуються спори, сторонами в яких виступають юридичні особи та фізичні особи-підприємці, а предметом спору є захист прав інтелектуальної власності чи визнання прав інтелектуальної власності недійсними. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку із здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій. У порядку адміністративного судочинства вирішуються спори в сфері інтелектуальної власності, пов'язані із набуттям цих прав на підставі їх державної реєстрації, а саме, у випадку коли позивач оскаржує рішення Державної служби.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий адміністративний суд України та Вищий господарський суд України.

У 2001 році у **Вищому господарському суді України** було створено судову палату з розгляду справ у господарських спорах, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності. У 2003 році у складі апеляційних господарських судів було утворено відповідні судові палати, а в складі місцевих господарських судів – запроваджено відповідну спеціалізацію суддів. На теперішній час такої спеціалізації в судах не існує.

Останнім часом частішають випадки розгляду спорів щодо одних об'єктів інтелектуальної власності за правилами різного судочинства: господарського та адміністративного, тобто судами різної спеціалізації. В Україні наразі не існує спеціалізованої судової інстанції для розв'язання спорів у сфері інтелектуальної власності. Вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності вимагає застосування спеціальних знань, що реалізується у спосіб проведення судової експертизи. Призначення та проведення судової експертизи значно затягує та здорожує процедуру захисту прав. Зазначене негативно впливає на формування єдиної практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Створення спеціалізованого суду з інтелектуальної власності України дозволило б не тільки подолати зазначені проблеми, а й підвищило б інвестиційну привабливість української економіки.

За період з 2000 року по 2013 рік загальна кількість справ, порушених судами стосовно об'єктів промислової власності становить 2 252, із них: про визнання охоронних документів недійсними – 1 472; про дострокове припинення дії свідоцтва на знак для товарів і послуг – 262; проти рішень за заявками – 219; проти рішень Апеляційної палати – 71. Найбільш поширеними підставами звернень до суду є вимоги про визнання охоронних документів недійсними: свідоцтва на знаки для товарів і послуг – 938; патенти на винаходи і корисні моделі – 274; патенти на промислові зразки – 259. Представлені дані свідчать, що предметом більшості судових спорів є знаки для товарів і послуг (65,3%). Значно менша частка спорів належить винаходам і корисним моделям (7,8% і 11,2% відповідно) та промисловим зразкам (15,7%).

Захист прав в адміністративному порядку здійснюється Державною службою (Апеляційною палатою, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності), Антимонопольним комітетом і правоохоронними органами.

Апеляційна палата є колегіальним органом для розгляду заперечень проти рішень Державної служби щодо набуття прав на об'єкти права інтелектуальної власності та заяв щодо визнання торговельних марок добре відомими в Україні.

У структурі Державної служби функціонує підрозділ контролю за використанням об'єктів інтелектуальної власності, у якому працюють державні інспектори з питань інтелектуальної власності. **Державні інспектори** вживають заходи, спрямовані на попередження та викриття правопорушень у сфері авторського права і суміжних прав, зокрема здійснюють перевірки суб'єктів господарювання, які у своїй діяльності використовують такі об'єкти інтелектуальної власності.

Однією з особливостей організації контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності полягає у здійсненні **спільних скоординованих дій всіх правоохоронних і контролюючих органів**, до повноважень яких належить захист прав інтелектуальної власності.

Для удосконалення механізмів співпраці правоохоронних і контролюючих органів по боротьбі з порушеннями в сфері інтелектуальної власності, забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності на виконання спільного наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної митної служби, Державної податкової адміністрації України, Міністерства культури і туризму України від 24.11.2009

№ 1055/491/753/1120/656/52 створена Координаційна Рада по боротьбі з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності, що діє на постійній основі.

З метою забезпечення ефективного дотримання законодавства України в сфері інтелектуальної власності, попередження та протидії правопорушенням у цій сфері відповідно до зазначеного вище спільного наказу в областях України утворені Координаційні ради по боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності при обласних державних адміністраціях.

Значимість інтелектуальної власності, її вплив на всі сфери економічного та суспільного життя як на національному, так і на міжнародному рівнях обумовлює необхідність активної участі у функціонуванні Національної системи інтелектуальної власності **державних органів і наукових установ**, які не мають прямих функцій і завдань в сфері інтелектуальної власності, але виконують особливу роль у формуванні чи забезпеченні сприятливих умов для створення та використання інтелектуальної власності. Із них найбільш важливими є:

Органи виконавчої влади:

Міністерство юстиції України;
Міністерство фінансів України;
Міністерство промислової політики України;
Міністерство закордонних справ України;
Міністерство освіти і науки України.

Наукові установи:

Національна академія наук України;
Національна академія правових наук України;
Національна академія аграрних наук України;
Національна академія медичних наук України.

Міністерство юстиції України проводить правову експертизу проектів законів та нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації, зокрема тих, що стосуються прав інтелектуальної власності, на відповідність законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, міжнародним договорам та правовій системі ЄС. Міністерство юстиції організовує експертне забезпечення правосуддя та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи, у тому числі у сфері інтелектуальної власності, забезпечує ведення Реєстру методик проведення судових експертиз та Державного реєстру атестованих судових експертів, забезпечує організацію роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції, основними функціями якої є проведення атестації фахівців, що не є працівниками державних спеціалізованих установ, з метою присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта, у тому числі у сфері інтелектуальної власності, та розгляд питань дисциплінарної відповідальності судових експертів, що не є працівниками державних спеціалізованих установ.

До сфери управління Міністерстві юстиції входять 8 науково-дослідних установ судових експертиз, у більшості яких створені відповідні підрозділи, що виконують судові експертизи та експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності. Спеціалізованою експертною установою у цій сфері є Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності, на який

покладено завдання проведення експертиз та експертних досліджень у сфері інтелектуальної власності та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи, впровадження їх результатів в експертну, слідчу та судову практику.

Міністерству фінансів України належить важлива роль у функціонуванні Національної системи інтелектуальної власності, зокрема у підтримці створення та використання об'єктів інтелектуальної власності через фінансові та податкові механізми.

Міністерство промислової політики України забезпечує реалізацію державної промислової політики, визначає напрями розвитку науково-технічного потенціалу промислового сектору економіки, розробляє прогнози виробничо-технічного та фінансово-економічного розвитку промислового виробництва, забезпечує створення сприятливих умов для розбудови високорозвинутого промислового сектору економіки, реалізації державної інноваційної політики у сфері промисловості.

В умовах поглиблення міжнародного економічного співробітництва особлива роль належить **Міністерству закордонних справ України**, яке відповідає за забезпечення проведення зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, гуманітарних, правових, наукових та інших зв'язків з іноземними державами та міжнародними організаціями.

Міністерство закордонних справ зіграло важливу роль в приєднанні України до міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності та отриманні в 2013 році Державною службою статусу Міжнародного пошукового органу (далі – МПО) та Органу міжнародної попередньої експертизи (далі – ОМПЕ).

На теперішній час **Міністерство освіти і науки України** не має прямих функцій в сфері інтелектуальної власності. Разом з тим, діяльність міністерства спрямована на підвищення доступності якісної конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та економіки, що визначено Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, тобто суспільства, побудованого на знаннях. Міністерство освіти і науки сприяє збільшенню потенціалу Національної системи інтелектуальної власності шляхом уведення в освітній процес дисциплін з питань інтелектуальної власності. Сучасний аспект освіти – збільшення кількості фахівців, підготовлених з питань інтелектуальної власності. Підготовку зі спеціальності "Інтелектуальна власність" здійснює 14 вищих навчальних закладів.

Національна академія наук України (НАН України) є істотною складовою Національної системи інтелектуальної власності, головною науковою установою загальнонаціонального значення в сфері науки та інновацій. Виходячи зі статусу НАН України, її роль у просуванні цінностей суспільства, ґрунтованого на знаннях та ефективному використанні інтелектуальної власності є провідною. Науковими установами НАН України щорічно впроваджуються в різні галузі економіки України тисячі новітніх розробок, серед яких передові технології, у тому числі інформаційні, машини, устаткування, матеріали, автоматизовані комплекси і системи, програмні продукти, бази даних і бази знань, сорти рослин, методичні рекомендації та методики, стандарти. НАН України надає важливого значення науково-технічному розвитку високотехнологічних галузей виробництва. Наукові розробки НАН України завжди представлені на міжнародних виставках і ярмарках,

зокрема Ганновер-Мессе, Ізмірському ярмарку, Харбінській міжнародній виставці науково-технічних досягнень тощо.

Національна академія правових наук України та її установи беруть безпосередню участь у розробці та реалізації низки найважливіших загальнодержавних програм щодо правового забезпечення інноваційного розвитку, інвестиційної діяльності, захисту прав інтелектуальної власності, підвищення правової культури населення, розвитку юридичної освіти, адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Завданням **Національної академії аграрних наук України** є наукове забезпечення розвитку галузей агропромислового комплексу України, у тому числі розроблення на основі нових знань об'єктів інтелектуальної власності – наукових продуктів для інноваційного розвитку агропромислового комплексу, використання яких має сприяти збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

Активно ведеться робота з правової охорони та управління інтелектуальною власністю і трансферу технологій у **Національній академії медичних наук України** (далі – НАМН України). НАМН України є важливою складовою Національної системи інтелектуальної власності, до компетенції якої відноситься визначення пріоритетних напрямів розвитку медичної науки, координування та проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі медицини і фармації. Діяльність з охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій в наукових установах НАМН України спрямована на контроль та організаційно-методичне керівництво патентно-інформаційними дослідженнями, складання звітних документів науково-дослідних та дисертаційних робіт, виявлення об'єктів інтелектуальної власності, їх правовий захист, правове забезпечення трансферу медичних технологій.

Аналіз існуючої системи державного управління сферою інтелектуальної власності дозволяє зробити висновок про основну спрямованість її діяльності, фактично, на вирішення питань охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності (регулюючі впливи) і залишення без належної уваги вирішення питань організуючих і координуючих впливів на сферу інтелектуальної власності з метою інноваційного розвитку економіки України. Незважаючи на існуючий потужний науковий потенціал, до теперішнього часу відсутні поглиблені теоретичні напрацювання з питань організуючих і координуючих впливів з боку держави на сферу інтелектуальної власності в Україні. Актуальність таких напрацювань обумовлена тим, що в умовах ринкової економіки за наявності різних форм власності та при зменшенні державного сектору економіки виникає потреба державного регулювання, організації та координування діяльності суб'єктів недержавного сектору економіки у сфері інтелектуальної власності, який значно збільшився і має значну частку в складі ВВП держави.

З короткого опису інституційної бази випливає те, що до Національної системи інтелектуальної власності інтегрована значна кількість функціональних компонентів, які діють на різних рівнях державного устрою та суспільства, мають відмінні функції та можливості. Ці обставини негативно впливають на практику правозастосування та стримують досягнення позитивного впливу на економіку й інші сфери діяльності, який очікується за результатами використання інтелектуальної власності. Така ситуація є наслідком того, що залишається без

належної уваги вирішення питань організуючих і координуючих впливів на сферу інтелектуальної власності. Підтвердженням є той факт, що на теперішній час в Україні сформувалася, в основному, державна система правової охорони інтелектуальної власності та система державного управління інноваційним розвитком, але їх функціонування ще не забезпечило розвитку економіки України за інноваційною моделлю й утворення в нашій державі цивілізованого ринку інтелектуальної власності.

Причин існування такої ситуації декілька: розпорошення й дублювання управлінських функцій, зокрема організаційних, між кількома центральними органами виконавчої влади; повільне розгортання діяльності підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в органах виконавчої влади, бюджетних установах, організаціях і на підприємствах, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів інтелектуальної власності; відсутність методичного апарату визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності; недостатність нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із оцінкою прав інтелектуальної власності; повільне формування ринку інтелектуальної власності; відсутність ефективних механізмів обліку та запровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності; невирішеність питань інтелектуальної безпеки.

Багатоаспектний і міжгалузевий характер інтелектуальної власності потребує наявності функціональної та ефективної інфраструктури Національної системи інтелектуальної власності, що здатна спростити процеси отримання захисту, впровадження та освоєння результатів інтелектуальної діяльності в інтересах прискорення інноваційного розвитку України.

Інфраструктура Національної системи інтелектуальної власності складається із сукупності елементів і відносин, призначення яких спрямоване на підтримання та забезпечення належного функціонування цієї сфери. Інфраструктура забезпечує здійснення організаційних, інформаційних і консалтингових аспектів діяльності зі створення та впровадження об'єктів інтелектуальної власності. Вона охоплює також діяльність творців (авторів, винахідників, раціоналізаторів, виконавців тощо), представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), оцінювачів, організацій колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і/або суміжних прав, інформаційних і консалтингових структур, структур з трансферу технологій, а також структуру інноваційного процесу.

Корпус творців є первинним по відношенню до всіх інших складових інфраструктури Національної системи інтелектуальної власності. Творці консолідовані в низці спілок: Товариство винахідників і раціоналізаторів України, Всеукраїнська профспілка винахідників та інноваторів, Національна спілка письменників України, Всеукраїнська громадська організація "Всеукраїнська Ліга Авторів", та ін.

Динаміка зменшення кількості творців, необґрунтоване скорочення підрозділів з винахідницької та патентно-ліцензійної роботи в організаціях, установах і на підприємствах унаслідок процесу приватизації в умовах тривалої економічної кризи 90-х років XX ст. мало негативний вплив на розвиток економіки держави.

Корпус представників у справах інтелектуальної власності є невід'ємною частиною Національної системи інтелектуальної власності. Згідно з чинним законодавством патентними повіреними забезпечується представництво фізичних і юридичних осіб у Державній службі та установах, що входять до сфери її управління. Представництво через патентного повіреного є факультативним для резидентів та обов'язковим для нерезидентів.

Державна служба здійснює атестацію патентних повірених і на теперішній час в Україні цей статус мають більш ніж 400 осіб. Переважна кількість патентних повірених входить до Всеукраїнської асоціації патентних повірених України. Окрім своєї основної функції (здійснення представництва), патентні повірені беруть активну участь у розбудові державної системи правової охорони інтелектуальної власності, зокрема з питань удосконалення законодавства.

Професійна діяльність **оцінювачів об'єктів інтелектуальної власності** є необхідною та значимою, зокрема для впровадження об'єктів інтелектуальної власності в інноваційний процес. Вона здійснюється відповідно до Закону України "Про оцінку майна та професійну оціночну діяльність в Україні" і Національного стандарту № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185. Оцінювачі діють за наявності в них сертифікатів, порядок видачі яких визначено Положенням про порядок видачі сертифікатів суб'єктів оціночної діяльності, затвердженим наказом Фонду державного майна України від 14 березня 2002 р. № 479.

У відношенні авторського права і суміжних прав одним із основних елементів інфраструктури є **організації колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і/або суміжних прав** (далі – організації колективного управління), які здійснюють свою діяльність на підставі Закону України "Про авторське право і суміжні права". Основними функціями цих організацій є збір, розподіл та виплата зібраної винагороди за використання об'єктів авторського права і суміжних прав суб'єктам авторського права і суміжних прав, правами яких вони управляють, укладання договорів про використання прав, переданих в управління, та захист прав, управління якими здійснює організація. Нагляд за діяльністю цих організацій покладено на Державну службу, якій вони надають інформацію про річний баланс та річний звіт.

Щорічні спостереження свідчать про тенденцію підвищення ефективності механізму збору винагороди за використання об'єктів авторського права і суміжних прав через організації колективного управління.

Інформаційні, консалтингові структури та структури з трансферу технологій є невід'ємними складовими інфраструктури Національної системи інтелектуальної власності, за участю яких здійснюється реалізація життєвого циклу об'єкта інтелектуальної власності. Стрімке зростання значимості знань та інформації в економічному і соціальному розвитку, з одного боку, та ще недостатнє розуміння цього факту широким загалом, з іншого боку, диктує гостру необхідність у активізації та стимулюванні заходів щодо впровадження результатів творчої, інтелектуальної діяльності.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2014 року № 255 функції з реалізації державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних

інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства покладено на **Державне агентство з питань електронного урядування**.

В Україні інформаційні складові інфраструктури Національної системи інтелектуальної власності знаходяться в стадії свого активного розвитку. У теперішній час до її складу входять структури державної інформаційної системи (інформаційні ресурси Державної служби, Держветфітослужби, Державного агентства з питань електронного урядування, Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, бібліотек з науково-технічною інформацією; академічні та університетські структури; технічні виставки тощо) і структури, що відносяться до недержавних.

Аналогічна ситуація притаманна в значній мірі і структурам з трансферу технологій, функціонування яких базується на впровадженні інновацій. В Україні Міністерство освіти і науки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій; діє Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами (стратегічно важливими проектами, що забезпечують технологічне оновлення та розвиток базових галузей реального сектору економіки України).

Позитивним кроком у системі державного управління сферою інтелектуальної власності стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2007 р. № 995 "Деякі питання реалізації Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій", якою уведене в дію "Типове положення про **структурний підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності** міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, Національної та галузевих академій наук". Основними завданнями цього підрозділу визначено забезпечення виконання функцій, пов'язаних із розробленням технологій та їхніх складових частин, набуттям, ліцензуванням і захистом прав інтелектуальної власності на них, трансфером і використанням нових технологій. Постановою передбачено утворення структурних підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності і затвердження положення про них; вжиття заходів для утворення, у разі потреби, відповідно до Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" структурних підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності у складі підприємств, установ та організацій.

Підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності були утворені у більшості центральних органів виконавчої влади, Національній та галузевій академіях наук, а також у всіх обласних, Київській і Севастопольській міській державних адміністраціях, але, за висновками Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти та Ради національної безпеки і оборони України, очікуваних результатів отримано не було.

Значну частину **інформаційних ресурсів** України в сфері інтелектуальної власності складають упорядковані за певними ознаками (структуровані) відомості, які створюються під час виконання функцій, покладених на Державну службу і заклади, які входять до сфери її управління.

До складу інформаційних ресурсів Державної служби (<http://sips.gov.ua>) входять публікації на паперових та електронних носіях. Публікації на паперових носіях включають офіційні бюлетені "Авторське право і суміжні права" і "Промислова власність", описи до патентів на винаходи і корисні моделі (з 2012 року виключно на CD-ROM "Винаходи в Україні"), а також нормативно-правові, методичні та довідкові видання з питань інтелектуальної власності.

Державна служба також надає безкоштовний доступ до електронних інформаційних ресурсів, які складаються з низки баз даних (далі – БД) за об'єктами промислової власності: винаходи, корисні моделі, знаки для товарів і послуг, промислові зразки. До безкоштовних електронних баз даних, наданих для користування, також відносяться БД "Електронна версія акумулятивного офіційного бюлетеня "Промислова власність" і БД "Перспективні винаходи України". Постійно оновлюється інформаційний ресурс "Перелік адрес зарубіжних баз даних об'єктів промислової власності, до яких надається безоплатний доступ в Інтернеті". Важливим інформаційним ресурсом є інформаційно-довідкові системи, зокрема такі, що містять чинні редакції міжнародних класифікацій об'єктів промислової власності в перекладі українською мовою та Цифрова патентна бібліотека, яка знаходиться в стадії активного розвитку. Найбільші в Україні інформаційні ресурси (як національної, так і зарубіжної патентної документації), придатні для проведення патентних досліджень, зосереджені у Фонді патентної документації громадського користування. Фонд громадського користування забезпечує доступ широкого кола громадськості до патентної інформації, необхідної для вивчення та аналізу в процесі створення, правової охорони та використання об'єктів промислової власності. На теперішній час він перевищує **21 тисячу оптичних дисків**.

Безоплатний інформаційний ресурс за об'єктом сорти рослин актуалізується Державною ветеринарною та фітосанітарною службою України (<http://vet.gov.ua>).

Відомості про способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, реалізації результатів творчих напрацювань в економіці та отримання доходів не є такими розповсюдженими, як наведена вище інформація. Джерельна база таких відомостей в Україні досить обмежена нормативно-правовими документами внаслідок того, що ці питання відносяться до сфери діяльності різних органів влади за відсутності загальнодержавного органу координування.

Однією з важливіших складових інфраструктури Національної системи інтелектуальної власності є **фінансова складова**, яка повинна мати впливові фінансові інструменти для підтримки інноваційної діяльності та забезпечення правової охорони і використання інтелектуальної власності.

Актуальним завданням сьогодення залишається розробка системи значимих економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових тощо) для створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності з метою формування ринку цих об'єктів.

Механізмами стимулювання створення, набуття правової охорони та використання об'єктів інтелектуальної власності можуть бути: пряме фінансування наукових досліджень і розробок шляхом надання субсидій і грантів; пільгові кредити; податкові пільги; застосування зменшеного мита або його анулювання на імпорту сучасних технологій та обладнання для наукових досліджень; зменшення судових витрат на захист прав інтелектуальної власності; підтримка фондів із ризик-капіталом (венчурні); просування інноваційних кластерів, компаній spin-off, першостворених (start-up) тощо.

В Україні з метою популяризації винахідницької та інноваційної діяльності серед широких верств науково-технічної громадськості, заохочення роботодавців до впровадження у виробництво результатів інтелектуальної праці, а також для виявлення найбільш талановитих та перспективних розробок і привернення до них уваги вітчизняних та іноземних інвесторів і підприємців Державною службою проводяться різноманітні заходи, зокрема: Всеукраїнський конкурс "Винахід року" – щорічний захід (з 2000 р.), участь у якому відкрита для підприємств, установ, організацій, дослідницьких груп незалежно від їх відомчої підпорядкованості, форм власності та місцезнаходження, а також для індивідуальних винахідників; науково-просвітній проект для молоді "Україна-Європа-Світ", який спрямований на залучення обдарованої учнівської молоді до науково-дослідницької роботи і у рамках якого організовуються конкурси юних раціоналізаторів та винахідників; запроваджено Стипендію Державної служби (з 2004 р.), яка призначається за найбільші досягнення в навчальній та науковій роботі студентам вищих навчальних закладів, що навчаються за спеціальністю "інтелектуальна власність"; запроваджено щорічну премію Державної служби в галузі науки, яка присуджується фахівцям і науковим працівникам, які досягли найбільш важливих результатів у процесі підготовки та захисту дисертацій з проблем, пов'язаних з правовою охороною, захистом чи комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності в Україні.

Важливим засобом стимулювання створення та набуття правової охорони об'єктів інтелектуальної власності є запровадження фінансових пільг для окремих категорій заявників і власників охоронних документів. Такі пільги передбачені Порядком сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 1716. У разі коли заявником чи власником відповідного охоронного документа є винахідник винаходу чи корисної моделі або автор промислового зразка чи топографії інтегральної мікросхеми, збори за дії, пов'язані з охороною прав на ці об'єкти, сплачуються у розмірі 5 відсотків установленого розміру. У разі коли заявником чи власником патенту на винахід (корисну модель) є неприбуткова установа та організація, то збори за дії, пов'язані з охороною прав на ці об'єкти сплачуються у розмірі 10 відсотків установленого розміру.

Суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність" може бути надана фінансова підтримка шляхом: повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів; часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повної чи часткової

компенсації (за рахунок бюджетних коштів) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнового страхування реалізації інноваційних проектів відповідно до Закону України "Про страхування".

Завдяки тому, що об'єкти інтелектуальної власності мають великий і цінний потенціал в умовах суспільства, ґрунтованого на знаннях, і виснаженості природних ресурсів, забезпечення ефективного менеджменту інтелектуальних активів стало важливим елементом корпоративного управління. Так, поняття "менеджмент інтелектуальної власності", "управління (менеджмент) знань" і "менеджмент інновацій" у розвинутих країнах присутні у діяльності, що відноситься до економічних і секторних політик.

В Україні діяльність з управління інтелектуальною власністю ще знаходиться на периферії інтересів менеджменту, а її значення у більшості випадків недооцінене або ігнорується. На відміну від розвинутих країн, на значній кількості підприємств України, особливо державної власності, на теперішній час відсутні спеціальні підрозділи, орієнтовані на менеджмент інтелектуальної власності (знань, інновацій, інформації). Такий стан справ є наслідком того, що інтелектуальна власність ще не визнана підприємцями в якості інструменту, застосування якого буде надавати конкурентні вигоди і переваги, а також великі доходи. Навіть на великих підприємствах управління інтелектуальною власністю відноситься до додаткових обов'язків однієї особи, як правило, юриста, діяльність якого найчастіше обмежується тільки одержанням охоронних документів, продовженням строку їх дії, розв'язанням спорів і практично не відноситься до питань управління інтелектуальною власністю. У той же час на деяких крупних підприємствах портфелі об'єктів інтелектуальної власності постійно збільшуються, що вимагає створення спеціальних структур для забезпечення ефективного управління інтелектуальною власністю.

Інформація про реєстрацію договорів про передачу прав протягом останніх десяти років вказує на повільне зростання операцій з використанням об'єктів інтелектуальної власності, а також на абсолютне домінування комерціалізації знаків для товарів і послуг у порівнянні з іншими об'єктами промислової власності. Так, із загальної кількості реєстрацій договорів щодо розпоряджання майновими правами промислової власності договори щодо розпоряджання майновими правами на винаходи і корисні моделі становлять лише 21,2 %.

У результаті недостатнього розуміння значимості інтелектуальної власності та її слабе включення до ринкових відносин в Україні констатується низький рівень її капіталізації. Так, актуальним залишається питання врахування інтелектуальної власності у вартості підприємств України, особливо у державному секторі, у зв'язку з чим вона практично занижена на 50-80%. Частка нематеріальних активів у собівартості української продукції рідко перевищує 0,5-1,5 %, що майже у 10-15 разів менше в порівнянні з провідними в економічному відношенні країнами світу.

Поодинокими вважаються випадки використання вартості прав інтелектуальної власності в якості вкладу для формування уставного капіталу комерційних товариств або її включення в уставні капітали діючих підприємств, що

вказує на недостатній рівень інноваційної культури. Таким чином залишаються недооціненими вагомі важелі корпоративних активів.

Питання **поширення знань про інтелектуальну власність** є актуальними для України, що пов'язано з існуючою ситуацією стосовно захисту та дотримання прав інтелектуальної власності і проблемами, які інколи виникають унаслідок ще недостатнього рівня знань і низького рівня культури за цим напрямом у суспільстві. Серед них – не завжди ефективне застосування механізмів охорони, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; досить високий рівень контрафакції та піратства, у тому числі широке використання неліцензійних комп'ютерних програм; значна кількість випадків недобросовісної конкуренції із залученням прав інтелектуальної власності; не завжди добросовісна подача заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; недостатнє освоєння об'єктів інтелектуальної власності, особливо впровадження винаходів у межах інноваційного процесу; низька активність ділових кіл щодо залучення існуючого в країні потенціалу інтелектуальної власності тощо.

Діяльність із навчання і розповсюдження знань в сфері інтелектуальної власності організується та реалізується державою через Міністерство освіти і науки України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Державну службу інтелектуальної власності України згідно з наданими їм повноваженнями. Ця діяльність спрямована на активізацію осмислення українським суспільством необхідності законного застосування прав інтелектуальної власності. Саме правильне застосування таких прав забезпечить розвиток економіки, буде достойно стимулювати творчу активність та інноваційний процес на благо всієї країни.

Ця діяльність орієнтована на формування необхідного рівня знань і виховання поваги до інтелектуальної праці та її результатів, які втілені в інтелектуальній власності, а також на інформування суспільства про можливі збитки та існуючі загрози для добробуту та здоров'я людей, які таять у себе контрафактні та піратські товари.

Для сприяння співпраці в сфері інтелектуальної власності з промисловістю і підприємництвом, з академічним та університетським середовищем, науково-дослідними установами, засобами масової інформації, громадськими організаціями Державна служба постійно організовує просвітницькі заходи, радіо- та телепередачі задля підвищення рівня обізнаності різних категорій населення з питань інтелектуальної власності, формування інтелектуального потенціалу країни. З цією метою проводяться заходи, спрямовані на підвищення винахідницької активності, популяризацію прав інтелектуальної власності серед молоді, підвищення зацікавленості молоді в отриманні знань у сфері інтелектуальної власності, визначення перспектив розвитку сфери в цілому, освоєння сучасних інформаційних технологій тощо. Важливим кроком стало укладання у 2012 році договору про співпрацю у сфері інтелектуальної власності між Державною службою і Українським союзом промисловців і підприємців, який є найбільшим в Україні громадським об'єднанням організацій ділових кіл та суб'єктів економічної діяльності усіх форм власності.

Важливим аспектом підвищення обізнаності молоді у сфері інтелектуальної власності стало проведення Літньої школи "Україна-ВОІВ" для молодих фахівців і студентів на базі Національного університету "Одеська юридична академія", що вже вважається традиційним міжнародним заходом.

Ефективним засобом обміну досвідом і поширення знань у сфері інтелектуальної власності стало проведення конференцій, у тому числі і міжнародних, науково-практичних семінарів, семінарів-тренінгів, лекцій, виставок, круглих столів, нарад. Фахівці державної системи правової охорони інтелектуальної власності щорічно беруть активну участь у семінарах, конференціях, робочих зустрічах та інших заходах, які проводяться іншими організаціями в Україні.

Значну роль у цьому процесі відіграють і державні інспектори з питань інтелектуальної власності, які проводять просвітницьку роботу в регіонах України. Вони постійно взаємодіють із засобами масової інформації: публікують статті в регіональних газетах і журналах, виступають на місцевих телеканалах, публікують інформацію на сайтах облдержадміністрацій та міських рад; проводять навчально-методичну роботу для працівників правоохоронних органів і прокуратури.

Завдяки активній діяльності з просування інтелектуальної власності в Україні все більше поглиблюється процес осмислення місця і ролі інтелектуальної власності як ціннісного ресурсу та міцного інструменту розвитку творчої активності та інновацій. Поступове зростання рівня культури в сфері інтелектуальної власності потребує, за прикладом провідних країн світу, впровадження новітніх освітніх заходів із питань інтелектуальної власності в національну систему освіти на всіх її рівнях. Це передбачає більш активне залучення до цього процесу Міністерства освіти і науки України.

У той же час, в умовах інформатизації суспільства, масового розповсюдження Інтернет і вітчизняних досягнень у сфері інформаційних технологій, все більш актуальним виявляється необхідність максимального використання можливостей сучасної техніки з розповсюдження інформації та здійснення консалтингових послуг у режимі он-лайн. Поряд із значними успіхами щодо безкоштовного доступу в режимі он-лайн до інформації про заявки та охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності, впровадження системи використання цифрового підпису, залишаються ще реальні можливості інформаційних і комунікаційних технологій, які можуть бути реалізовані на законодавчому рівні на благо нинішніх і потенційних українських та іноземних користувачів Національної системи інтелектуальної власності: електронна подача заявок на об'єкти інтелектуальної власності, електронний документообіг тощо.

Підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері інтелектуальної власності. В Україні сформовано систему підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності. Протягом 2004-2006 років розроблено комплекс навчально-методичного забезпечення за спеціальністю 7(8).000002 "Інтелектуальна власність", який був впроваджений до змісту навчання у низці вищих навчальних закладів України.

В інтересах сприяння кадровому забезпеченню вищих навчальних закладів науково-педагогічними працівниками, які викладають навчальні дисципліни з питань інтелектуальної власності, та підвищення якості підготовки фахівців з інтелектуальної власності ініційовано створення системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у сфері інтелектуальної власності, а також розроблено Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у сфері інтелектуальної власності, що визначає порядок організації та проведення такої діяльності. У галузі освіти з питань інтелектуальної власності запроваджено систему дистанційного навчання за українськомовними модулями

курсу Академії BOIB DL-101 "Загальний курс з питань інтелектуальної власності".

Для забезпечення національної інноваційної системи кваліфікованими фахівцями, здатними будувати економіку знань, що базується на інтелектуальному капіталі, інтеграції сфери інтелектуальної власності із сферою науково-технологічного розвитку та інноваційної діяльності, у 2008 році започатковано підготовку магістрів за спорідненими зі спеціальністю 7.000002, 8.000002 "Інтелектуальна власність" спеціальностями 8.000012 "Консолідована інформація" та 8.000014 "Управління інноваційною діяльністю".

На замовлення державних органів і недержавних структур здійснюється підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності, у тому числі науково-педагогічних працівників, професійна підготовка кандидатів у патентні повірені та оцінювачів прав інтелектуальної власності. У 2009 році з метою підвищення кваліфікації науковців у сфері інтелектуальної власності було розроблено навчальну програму "Комерціалізація результатів наукових досліджень", яка пройшла випробування в Інституті радіофізики і електроніки НАН України (м. Харків) на групі науковців.

Міжнародне співробітництво. Зміцнення міжнародного співробітництва, встановлення нових партнерських зв'язків є запорукою динамічного розвитку Національної системи інтелектуальної власності та підвищення її ефективності.

Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності здійснюється з **Європейською Комісією** у форматі робіт, спрямованих на інтеграцію України до ЄС. З 2006 року відбувається постійний Діалог з питань захисту прав інтелектуальної власності між Європейською Комісією та Україною для вирішення питань у сфері інтелектуальної власності, які становлять взаємний інтерес сторін.

Важливим аспектом є технічне співробітництво з Європейською Комісією. Українська сторона має можливість використання різних інструментів зовнішньої технічної допомоги, таких як, наприклад, інструментів TAIEХ і Twinning. У 2010 році в Україні було успішно проведено семінар, організований із залученням інструменту TAIEХ, щодо актуальних питань у сфері захисту прав інтелектуальної власності для органів прокуратури. Крім того, Державна служба супроводжувала підготовку запиту Міністерства внутрішніх справ України з організації тренінгу для правоохоронних органів із залученням інструменту TAIEХ стосовно особливих видів порушень авторських і суміжних прав. Було підготовлено заявку на реалізацію в Україні проекту технічної допомоги ЄС Twinning "Посилення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні", який передбачає проведення аналізу законодавства України у сфері інтелектуальної власності щодо його відповідності законодавству ЄС, проведення тренінгів та навчальних програм для фахівців державної системи правової охорони інтелектуальної власності, співробітників органів внутрішніх справ, працівників митної сфери (Державна фіскальна служба України) та судової гілки (суддів, які розглядають справи з питань інтелектуальної власності).

Одним із основних напрямків міжнародного співробітництва в сфері інтелектуальної власності є виконання Україною міжнародних зобов'язань як держави-члена **Всесвітньої організації інтелектуальної власності**. Представники України беруть участь в роботі профільних комітетів та робочих груп цієї міжнародної організації.

Державна служба активно співпрацює з **неурядовими та громадськими організаціями**, що представляють інтереси з питань охорони інтелектуальної власності міжнародних організацій, американських, європейських, та українських компаній в Україні: Коаліція з питань захисту прав інтелектуальної власності (CIPR), Міжнародна федерація фонографічної індустрії (IFPI), Міжнародний альянс інтелектуальної власності (IPRA), Міжнародна конфедерація авторських та композиторських товариств (CISAC), Асоціація міжнародних організацій колективного управління аудіовізуальними творами (AGICOA), Європейська Бізнес Асоціація та інші. Активним і корисним є співробітництво з **регіональними міжнародними організаціями та відомствами**, зокрема Європейським патентним відомством та Міждержавною радою з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності.

Продовжується плідна співпраця в сфері інтелектуальної власності з **урядом США**. У двосторонніх відносинах з Україною США приділяють особливу увагу питанням захисту прав інтелектуальної власності. За ініціативою уряду США була створена українсько-американська Група співпраці з питань забезпечення виконання законодавства в сфері інтелектуальної власності (далі – Група), координуючі функції якої виконує Державна служба. Зазначена Група відіграє роль ефективного засобу вирішення актуальних питань, які постають перед правовласниками та державними органами. За роки діяльності Групи було проведено низка засідань, на яких обговорювалися питання удосконалення українського законодавства у сфері інтелектуальної власності, підвищення ефективності боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності в Україні, зокрема в мережі Інтернет, у сфері патентування лікарських засобів, пестицидів та агрохімікатів, знищення вилучених контрафактних і піратських товарів тощо. Державна служба продовжує виконувати свої зобов'язання, передбачені Планом спільних заходів з удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні, що був розроблений в 2010 році на основі Рекомендацій американської сторони (Уряду США) щодо захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Від ефективного виконання цього Плану залежить те, який саме статус буде наданий Україні Урядом США в рамках так званого "Списку 301", який щорічно складається Торговельним представником США.

З метою забезпечення ефективної правової охорони інтелектуальної власності, врегулювання питань розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності між учасниками двостороннього співробітництва, встановлення партнерських взаємовигідних торгівельно-економічних відносин Державна служба здійснює роботу по реалізації взаємовигідного **двостороннього співробітництва** з іноземними державами, а також по співробітництву на рівні національних відомств з охорони інтелектуальної власності. Правовою базою такого співробітництва є міжнародні двосторонні та багатосторонні угоди, укладені між Україною та іноземними державами на міждержавному, міжурядовому та міжвідомчому рівнях.

Двостороннє співробітництво в сфері інтелектуальної власності здійснюється також у форматі міжурядових комісій і комітетів. Представники Державної служби беруть участь у засіданнях міжурядових комісій з питань торговельно-економічного співробітництва, зокрема українсько-французької міжурядової комісії з економічного співробітництва, українсько-швейцарського комітету з питань торговельно-економічного співробітництва, спільної міжурядової українсько-

грузинської комісії з питань економічного співробітництва, українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва.

Основні показники функціонування Національної системи інтелектуальної власності

Функціонування Національної системи інтелектуальної власності характеризується широким діапазоном видів своєї діяльності. Разом з тим, на теперішній час ще не створено ефективної та збалансованої системи її моніторингу. З одного боку, існують сучасні інструменти для здійснення детального моніторингу по окремих видах діяльності, таких як патентування об'єктів промислової власності та охорона прав на них, а з іншого боку, моніторинг про використання об'єктів інтелектуальної власності, досягнутий економічний ефект, вплив на зміцнення конкурентоспроможності, конфліктні ситуації, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, рівень контрафакції та піратства не має ознаки регулярних дій і носить фрагментарний характер. Часто інформація, що зібрана одними установами, не завжди доступна для користування іншим установам. Така інформація не завжди має кількісне визначення та оцінку. Методи оцінювання такої інформації не стандартизовані. Це унеможливує здійснення результативного моніторингу функціонування Національної системи інтелектуальної власності та вимагає пошуку управлінських рішень для оптимізації існуючих способів моніторингу.

На нинішньому етапі основні показники функціонування системи відображають результати діяльності з подання заявок на об'єкти інтелектуальної власності, їх розгляду та реєстрації охоронних документів, внесення до державних реєстрів відомостей щодо розпорядження майновими правами, захисту прав у сфері інтелектуальної власності, інформаційного забезпечення діяльності в сфері інтелектуальної власності, розвитку та впровадження інформаційних технологій, з розв'язання суперечок, пов'язаних з правами інтелектуальної власності, з поширення знань про інтелектуальну власність, а також доступні дані про використання прав інтелектуальної власності. Показники по об'єктах промислової власності відображають динаміку надходження та розгляду заявок за національною та міжнародною процедурами.

З моменту створення Національної системи інтелектуальної власності моніторинг діяльності з реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності (крім об'єкта сорти рослин), захисту прав у сфері інтелектуальної власності, інформаційного забезпечення діяльності в сфері інтелектуальної власності і розвитку та впровадження інформаційних технологій здійснюється Державною службою (до 2010 р. Державним департаментом інтелектуальної власності). Статистичні дані (місячні, квартальні, річні та узагальнені) публікуються на офіційному веб-порталі Державної служби (<http://sips.gov.ua/ua/>) і використовуються в якості довідкових посилок для складання різноманітних статистичних звітів і досліджень стосовно цієї діяльності. За кожним об'єктом інтелектуальної власності окремо та по всіх об'єктах у цілому щорічно здійснюється порівняльний аналіз основних показників, які відображаються в щорічних звітах Державної служби і доступні в електронному вигляді на її офіційному веб-порталі. Поряд з іншими країнами, Україна через Державну службу, як спеціалізоване відомство в сфері інтелектуальної власності, надає ВОІВ щорічні технічні звіти стосовно діяльності з патентування та реєстрації авторського та

суміжних прав за встановленою формою, які включаються у статистичні звіти BOIV і розміщуються на веб-сайті www.wipo.org.

Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України здійснює моніторинг діяльності з реєстрації прав на такий об'єкт інтелектуальної власності як сорт рослин. Необхідні статистичні дані стосовно сортів рослин розміщуються на її офіційному веб-сайті (<http://vet.gov.ua>).

Діяльність з реєстрації прав на об'єкти промислової власності. Узагальнені статистичні показники надходження заявок на об'єкти промислової власності за весь період існування Національної системи інтелектуальної власності (1992-2013 рр.) є такими. Із загальної кількості поданих заявок 21,0 % становлять заявки на винаходи, 13,7 % – на корисні моделі, 60,7 % – на знаки для товарів і послуг, 4,6 % – на промислові зразки, 0,007 % – на зазначення походження товарів. Понад 70 % загальної кількості заявок на винаходи подано національними заявниками, близько 30 % – іноземними заявниками. Найбільша кількість заявок від іноземних заявників (майже 70 %) подається з США, Німеччини, Франції, Швейцарії, Великої Британії, Російської Федерації.

Винаходи і корисні моделі є основним джерелом технологічних інновацій в Україні, тому моніторинг процесів патентування зазначених об'єктів промислової власності представляє особливий інтерес, оскільки виявляє галузеві пріоритети діяльності різних категорій суб'єктів підприємницької діяльності. Ця інформація може бути використана при проведенні наукових досліджень, аналізі інноваційних процесів, інвестиційної привабливості України тощо.

Кількість заявок на винаходи та корисні моделі за весь період функціонування системи перевищила 239 тисяч. Понад 80 % загальної їх кількості подано національними заявниками. У період 2004-2013 рр. найбільш активними національними заявниками були заявники з галузі вищої освіти та науки, які подали понад 50 % загальної кількості заявок на винаходи і корисні моделі (юридичні особи), а також заявники – фізичні особи – 37,7 %.

У сучасних умовах ринкової економіки інформація щодо охорони комерційних позначень, зокрема **знаків для товарів і послуг**, є досить актуальною для оцінки ситуації в конкурентному середовищі та представляє інтерес як для національної економіки, так і для іноземних інвесторів. За статистичними даними на цей об'єкт промислової власності подається найбільша кількість заявок (60,7 %). З їх загальної кількості заявки іноземних заявників складають 47,7 %, при цьому понад 70 % таких заявок подано за Мадридською системою. Найбільша кількість заявок на реєстрацію знаків від іноземних заявників подається із США, Німеччини, Швейцарії, Франції та Російської Федерації.

Статистичні дані щодо реєстрації охоронних документів на об'єкти промислової власності характеризують таку ситуацію. До державних реєстрів внесено понад 402 тисяч охоронних документів, з них 81 % на ім'я національних заявників. Зареєстровано 108,9 тисяч (27,1 %) патентів на винаходи, 86,5 тисяч (21,5 %) патентів на корисні моделі, 26,2 тисяч (6,5%) патентів на промислові зразки, 180,5 тисяч (44,9 %) свідоцтв на знаки для товарів і послуг. В Україні надано правову охорону більш ніж 126 тисячам знаків за Мадридською системою міжнародної реєстрації. Із загальної кількості патентів на винаходи понад 20 % видано на ім'я іноземних власників, з них 76,5 % – за заявками, поданими в Україні

за процедурою РСТ. Найбільшу кількість патентів (понад 67 %) зареєстровано на ім'я власників з США, Німеччини, Франції, Швейцарії, Великої Британії, Російської Федерації.

Важливим показником економічної цінності запатентованих винаходів є кількість чинних патентів. Станом на 31.12.2013 чинними є 26 033 патентів (40,5 % від загальної їх кількості). При цьому частка чинних патентів серед патентів, виданих на ім'я іноземних власників, становить 59 %, а для патентів, виданих на ім'я національних власників, цей показник становить 31 %.

За весь період функціонування Національної системи інтелектуальної власності до державних реєстрів внесено відомості про 20 963 договори щодо розпоряджання майновими правами промислової власності (4 284 договори про видачу ліцензії на використання об'єктів промислової власності (20,4 %), 15 943 договори щодо передачі права власності (76,1 %), 1 096 "відкритих" ліцензій на використання винаходів і корисних моделей (5,2 %). З них: на винаходи – 3 308 (15,5 %), на корисні моделі – 1 132 (5,3 %), на промислові зразки – 1 082 (5,1 %), на знаки для товарів і послуг – 15 798 (74,1 %).

Діяльність з реєстрації авторських прав. Відповідно до Закону України "Про авторське право та суміжні права" суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

За період з 1995 року до кінця 2013 року було видано 52 628 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. З 2002 року, коли почалася реєстрація договорів, які стосуються права автора на твір, і до кінця 2013 року було зареєстровано 2 375 таких договорів.

До Реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення з 2003 по 2012 роки внесено інформацію про 1 623 виробників та розповсюджувачів.

Основні проблеми, виклики та ризики. Незважаючи на суттєві успіхи Україна продовжує стикатися з низкою проблем у сфері інтелектуальної власності: ще досить високий рівень піратства та обігу контрафактної продукції, що становить загрозу для економіки держави та підвищений ризик для здоров'я населення; невирішеність питання порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет; незавершеність робіт із впровадження системи електронного подання заявок та їх електронного діловодства, по відмові від паперових офіційних видань (державних реєстрів, бюлетенів, описів до патентів тощо) і переходу до електронних видань, з легалізації програмного забезпечення в органах влади; існування проблем у сфері колективного управління правами інтелектуальної власності; недостатньо високий рівень культури та обізнаності населення в сфері інтелектуальної власності.

В Україні склалася ситуація, яка характеризується недостатнім рівнем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, унаслідок чого гальмується розвиток високотехнологічних і економічно важливих для України та її майбутнього галузей народного господарства.

Одним із основних напрямків зовнішньої політики нашої держави є її інтеграція як повноправного члена в світове та європейське економічне і культурне співтовариство. Важливою складовою цього процесу в Україні є створення максимально сприятливих правових, організаційних та економічних умов для юридичних і фізичних осіб щодо набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. Тому, одним з першочергових завдань залишається подальша адаптація національного законодавства до законодавства ЄС.

Виконання Державною службою функцій МПО й ОМПЕ відповідно до Договору про патентну кооперацію вимагає лібералізації умов щодо проведення закупівель послуг іноземних власників відомих патентно-інформаційних ресурсів, визначених обов'язковими для використання – мінімум документації РСТ (патентна документація та непатентна література) – з метою забезпечення потрібної якості проведення експертизи міжнародних заявок на об'єкти промислової власності.

Вимоги чинного законодавства України щодо проведення закупівлі товарів і послуг для забезпечення укладання угод (зовнішньоекономічних контрактів) у частині, що стосується доступу до зарубіжних комерційних баз даних, в цілому не узгоджуються зі сталою міжнародною практикою та національним законодавством тих країн, де географічно розміщені провайдери. Така ситуація змушує провайдерів здійснювати додаткові фінансові витрати, а в деяких випадках відмовлятися від участі в тендерній процедурі, оскільки їх документи, як правило, носять конфіденційний характер.

Обов'язковість застосування процедури закупівлі послуг, яка є дуже тривалою (2-4 місяці), унеможливорює оперативне укладання та переукладання угод, унаслідок чого виникає загроза щодо невикористання визначених баз даних, як це гарантоване в Угоді з ВОІВ.

Мають місце невирішені питання в сфері авторського права і суміжних прав. Залишається поширеним явищем неправомірне використання цих прав, що призводить до погіршення міжнародного іміджу України, зниження її інвестиційної привабливості.

У 2013 році Офіс торговельного представника США надав Україні статус "Пріоритетної іноземної країни" ("Priority Foreign Country") у рамках "Спеціального переліку 301" ("Special 301" List) через існуючі проблеми у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Таким проблемами були визначені:

- 1) управління в Україні системою колективних товариств, які відповідають за збір і розподіл авторської винагороди в США та інших правовласників;
- 2) використання контрафактного програмного забезпечення українськими державними органами;
- 3) он-лайн порушення авторських і суміжних прав.

30 травня 2013 року торговий представник США ініціював дослідження цих проблем, політики та практики. На основі інформації, отриманої в ході дослідження, 28 лютого 2014 року, торговий представник США визначив, що такі дії, політика і практика є невинуватливими та обтяжують або обмежують торгівлю США, але, у зв'язку з поточною політичною ситуацією в Україні, на даний час не має бути вжито заходів.

Проблемні питання, що пов'язані з проведенням перевірок суб'єктів господарювання державними інспекторами, полягають, зокрема у відсутності відповідальності суб'єктів господарювання за невиконання законних вимог

державного інспектора, недостатній чисельності державних інспекторів для забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності.

Для більш дієвої боротьби з правопорушеннями в сфері інтелектуальної власності необхідна більш тісна співпраця державних інспекторів з працівниками правоохоронних органів (структурні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України).

Такий об'єкт інтелектуальної власності як комерційна таємниця, за наявності правового регулювання його охорони, не має механізмів його ефективного захисту, наслідком чого є: крадіжка документації або інформації про існуючі об'єкти інтелектуальної власності; крадіжка виробів з впровадженими технічними рішеннями на підставі використання об'єктів інтелектуальної власності; несанкціонований допуск до технологій та документації, в яких реалізовані або відображені об'єкти інтелектуальної власності тощо.

Актуальною є проблема недобросовісного набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, коли заявки на промислові зразки та корисні моделі (охоронні документи на які видаються за результатами формальної експертизи), а також на знаки для товарів і послуг подаються з метою подальшого зловживання такими правами та перешкоджання здійсненню господарської діяльності дійсних виробників та доступу на ринок України оригінальної продукції.

Важко переоцінити наявність і роль творця в створенні не тільки інтелектуальної власності як такої, але і в існуванні сфери інтелектуальної власності взагалі. Розвиток національної творчості не має перспектив, якщо не існує процес підготовки фахівців, здатних до творчої праці, і автору не гарантована винагорода за його особисту творчу працю.

Держава має опікуватися також питанням створення необхідних умов для збереження й зміцнення свого інтелектуального потенціалу, а також для пошуку шляхів його якісного розвитку.

В Україні, як і у всьому сучасному світі, існує проблема утилізації (ліквідації) матеріального носія (за необхідністю), в якому реалізований (реалізовані) об'єкт (об'єкти) інтелектуальної власності. Необхідність утилізації (ліквідації) матеріального носія, в якому реалізований об'єкт (об'єкти) інтелектуальної власності обумовлюється, у першу чергу, екологічними проблемами забруднення: пластмасові вироби: пляшки, кульки, побутові прилади та деталі від них та ін.; металеві вироби: використані труби, деталі автотракторної техніки та інші металовироби; скляні вироби, гумові вироби, різноманітні вироби хімічного походження та ін.

SWOT-аналіз Національної системи інтелектуальної власності. Враховуючи ситуацію, що склалася, були висвітлені сильні та слабкі сторони Національної системи інтелектуальної власності, які залежать від внутрішніх факторів, сприятливі можливості, а також загрози, які здатні негативно впливати на її розвиток і залежать від дії зовнішніх факторів. Результати аналізу відображені в наведеній нижче SWOT-матриці.

SWOT-матриця

Сильні сторони	Слабкі сторони
----------------	----------------

<ul style="list-style-type: none"> • політична підтримка сфери інтелектуальної власності з боку держави; • наявність органу, що забезпечує реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності – Державна служба; • сформована інституційна база та інфраструктура в сфері інтелектуальної власності; • достатній ступінь прозорості у формуванні управлінських рішень; • розвинена інфраструктура інтелектуальної власності, наявність складу творців і винахідників, патентних повірених, оцінювачів у сфері інтелектуальної власності; • наявність в Україні потужного інтелектуального потенціалу; • інституційне об'єднання промислової власності й авторського та суміжних прав; • нормативна база у сфері інтелектуальної власності в основному узгоджується з міжнародними стандартами; <ul style="list-style-type: none"> • високий рівень розвитку інформаційних технологій в сфері інтелектуальної власності; 	<ul style="list-style-type: none"> • складні економічні умови; • розпорошення й дублювання управлінських функцій, зокрема організаційних, між кількома центральними органами виконавчої влади; • недостатній інституційний потенціал державних органів, задіяних у сфері інтелектуальної власності, відсутність належної координації, недостатня ефективність їх діяльності; • недостатньо ефективна діяльність підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в органах виконавчої влади, бюджетних установах, організаціях і на підприємствах, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів інтелектуальної власності; • нормативна база у сфері інтелектуальної власності не повністю узгоджується із законодавством ЄС; • недостатність нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із: оцінкою прав інтелектуальної власності; методичною базою визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності; ефективними механізмами обліку та запровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності; • невирішеність на законодавчому рівні питання електронного подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; • формування ринку інтелектуальної власності відбувається повільно; • недостатнє використання інноваційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності, слабе впровадження запатентованих винаходів і корисних моделей; • низький економічний потенціал
--	--

<ul style="list-style-type: none"> • високий ступінь інтеграції України в міжнародні та регіональні структури сфери інтелектуальної власності, членство у багатьох міжнародних і регіональних договорах у сфері інтелектуальної власності; • отримання Державною службою статусу Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи; • ефективна співпраця з міжнародними, регіональними організаціями в сфері інтелектуальної власності, спеціалізованими відомствами в інших країнах, • підтримка з боку міжнародних та регіональних організацій (ВОІВ, ЄПВ та ін.); • створена система підготовки спеціалістів у сфері інтелектуальної власності; • активна діяльність з підвищення культури в сфері інтелектуальної власності в суспільстві; • забезпечення вільного доступу до он-лайнних баз даних та інформаційно-довідкових систем по різних об'єктах інтелектуальної власності; • наявність інноваційної структури, що знаходиться в процесі становлення; • наявність окремих інструментів стимулювання створення, набуття правової охорони, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності. 	<p>запатентованих винаходів і корисних моделей, чинність яких не підтримується після п'яти років;</p> <ul style="list-style-type: none"> • перепони виконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи в частині залишення умов тендерних закупівель щодо закупівель послуг іноземних власників відомих патентно-інформаційних ресурсів, визначених обов'язковими для використання мінімуму документації РСТ; • недостатній рівень культури та свідомості з питань інтелектуальної власності в українському суспільстві, що породжує, зокрема, досить високий рівень контрафакції та піратства, недобросовісної конкуренції; недобросовісне подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • державна політика, спрямована на інтеграцію України з ЄС; • адаптація національного законодавства до законодавства ЄС; • збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку; • розвиток цивілізованого ринку 	<ul style="list-style-type: none"> • політична та економічна нестабільність; • глобальна або регіональна економічна криза; • законодавчі протиріччя, що можуть призвести до негативних наслідків у функціонуванні Національної системи

<p>інтелектуальної власності;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення спеціалізованих судових інстанцій з питань інтелектуальної власності; • опанування сучасним досвідом та удосконалення державного управління діяльністю з питань створення, охорони, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності; • доступ до європейських фондів і програм розвитку потенціалу національних систем інтелектуальної власності; • створення інтегрованої інформаційної системи з питань інтелектуальної власності; • створення системи стимулів для розвитку сфери інтелектуальної власності та впровадження об'єктів інтелектуальної власності в інноваційний процес; • створення системи інтелектуальної безпеки. 	<p>інтелектуальної власності;</p> <ul style="list-style-type: none"> • зміни механізмів фінансування державної системи правової охорони інтелектуальної власності у випадку віднесення її до адміністративних послуг, що призведе до негативних наслідків її функціонування; • погіршення інвестиційного клімату; • висока конкуренція на зовнішніх ринках для традиційної продукції українських виробників; • пасивність правовласників у діях із захисту прав інтелектуальної власності; • відсутність громадської позиції в суспільстві у протидії контрафакції та піратству; • невиконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи у разі залишення умов тендерних закупівель щодо закупівель послуг іноземних власників відомих патентно-інформаційних ресурсів, визначених обов'язковими для використання мінімум документації РСТ.
---	---

III. Мета, стратегічні напрями та основні завдання національної стратегії

Національна стратегія передбачає застосування системного, багатогалузевого і зваженого підходу до питань, пов'язаних із сферою інтелектуальної власності, який має базуватися на ефективному співробітництві на всіх рівнях державного устрою та суспільства і забезпечити зміцнення Національної системи інтелектуальної власності.

Мета Національної стратегії

Сучасне світове співтовариство перейшло у стадію економічного розвитку, що зветься "економіка, заснована на знаннях". Тому, головною ціллю державної політики в інтелектуальній сфері на середньострокову перспективу є сприяння формуванню та запровадженню сучасної моделі інтеграції інтелектуального потенціалу нації у внутрішній і світовий ринки, враховуючи як національну специфіку процесів перетворення інтелектуального надбання в конкурентоспроможну продукцію, так і відповідний світовий досвід. Забезпечення сталого розвитку економіки України потребує повноцінного використання наукового-технічного потенціалу в процесі технологічної модернізації економіки,

спрямування його на забезпечення реальних потреб розвитку економіки нашої країни на базі інноваційної моделі.

Метою Національної стратегії є забезпечення рівня правової, інституційної та соціальної бази, який відповідає міжнародно визнаним стандартам, для створення, охорони, захисту та найбільш повного використання інтелектуального потенціалу нації в інтересах розвитку конкурентоздатної економіки України, максимально заснованої на знаннях та інноваціях.

При цьому інтелектуальна власність має стати фундаментальним і міцним інструментом створення сприятливого середовища для творчої активності та вільної конкуренції, як базових засад економічного, соціального й культурного розвитку нашої держави.

Стратегічні напрями розвитку інтелектуальної сфери в Україні

Ураховуючи визначену мету та відповідно до пріоритетних завдань економічного розвитку нашої держави сформовані такі основні стратегічні напрями розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні та удосконалення Національної системи інтелектуальної власності:

удосконалення нормативної бази в сфері інтелектуальної власності;

удосконалення механізмів державного управління сферою інтелектуальної власності, подальший розвиток інституційної бази Національної системи інтелектуальної власності;

покращення механізмів набуття правової охорони інтелектуальної власності;

розвиток системи стимулювання в сфері інтелектуальної власності;

удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності, створення ефективних механізмів попередження та боротьби з контрафакцією та піратством;

підвищення в суспільстві рівня обізнаності та культури в сфері інтелектуальної власності;

підвищення рівня освіти та професійного рівня в сфері інтелектуальної власності;

розвиток міжнародного, регіонального та двостороннього співробітництва в сфері інтелектуальної власності і гармонійне інтегрування України в європейський та міжнародний інтелектуальний простір;

забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки для надійного розвитку і збереження українського інтелектуального потенціалу;

вирішення питань утилізації чи ліквідації виробів, в яких реалізовані об'єкти інтелектуальної власності, після їхнього використання в інтересах часткового розв'язання екологічних проблем забруднення.

Основні завдання Національної стратегії

Зусилля державних органів, установ, організацій за підтримкою всього українського суспільства повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку сфери інтелектуальної власності, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких:

для удосконалення нормативної бази:

продовження гармонізації законодавства в сфері інтелектуальної власності із загальним законодавством України та законодавством, що регулює інші сфери, законодавчих і відомчих нормативних актів, а також систематизація та уніфікація норм, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності;

приведення норм Цивільного кодексу України у відповідність до норм законодавства ЄС та внесення до нього змін, необхідність яких випливає з практики його застосування;

продовження процесу адаптації законодавства в сфері інтелектуальної власності до законодавства ЄС;

внесення до законодавства, що регулює питання набуття та здійснення прав на об'єкти інтелектуальної власності, змін, спрямованих на запобігання реєстрації прав з недобросовісними намірами;

удосконалення правового регулювання питань, пов'язаних із захистом та дотриманням прав інтелектуальної власності, економічними аспектами у сфері інтелектуальної власності;

постійний моніторинг міжнародної правової системи інтелектуальної власності та системи права ЄС;

правове забезпечення системи електронного діловодства, включаючи електронне подання заявок на об'єкти інтелектуальної власності та ведення електронних державних реєстрів;

для удосконалення механізмів державного управління сферою інтелектуальної власності та розвитку інституційної бази:

створення національного органу для організації та координації діяльності державних органів, установ і організацій, що наділені прямими і непрямыми функціями в сфері інтелектуальної власності, а також для забезпечення орієнтації їх професійної діяльності на виконання чинного законодавства по забезпеченню дотримання прав інтелектуальної власності;

подальше зміцнення співробітництва між органами, установами та організаціями, які входять до Національної системи інтелектуальної власності;

розробка засад і механізмів організації та координації діяльності структур, що входять до складу Національної системи інтелектуальної власності;

технологічне та інституційне удосконалення Національної системи інтелектуальної власності з урахуванням європейського та світового досвідів;

удосконалення механізмів управління з боку держави створенням і використанням інтелектуального потенціалу суспільства в інтересах активізації інноваційного розвитку економіки;

розвиток інформаційної мережі в сфері інтелектуальної власності на національному рівні з урахуванням найкращих досягнень у світовій практиці;

удосконалення механізмів управління з боку держави створенням і використанням інтелектуального потенціалу суспільства в інтересах активізації інноваційного розвитку економіки;

забезпечення виконання міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади функції з визначення шляхів найбільш ефективного використання результатів творчих, наукових і технічних досягнень, трансферу технологій та інноваційної діяльності;

удосконалення механізмів формування управлінських рішень підрозділами з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук та галузевих академій за переліком завдань, які вони мають вирішувати, а також ресурсного забезпечення цих рішень;

розробка механізмів оцінки вкладу інтелектуальної власності в розвиток економіки;

посилення співробітництва Державної служби з національними органами, що наділені прямими і непрямыми функціями з питань захисту і дотримання прав інтелектуальної власності, з Державною службою України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, Торгово-промисловою палатою України, Українським союзом промисловців і підприємців, Спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України, установами та спілками з підтримки підприємницької діяльності, а також з європейськими та міжнародними структурами;

удосконалення практичних механізмів по укріпленню інституційного потенціалу національних органів, що наділені прямими і непрямыми функціями з питань захисту і дотримання прав інтелектуальної власності;

поновлення в структурах державних органів, задіяних у сфері захисту прав інтелектуальної власності (МВС, митних органах тощо), спеціальних підрозділів;

поглиблення спеціалізації та навчання суддів, розвиток судової експертизи в сфері інтелектуальної власності з метою застосування єдиних з кваліфікаційною експертизою заявок на об'єкти промислової власності підходів, створення спеціалізованого суду з інтелектуальної власності, а також розвиток альтернативних механізмів вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності (медіація);

для покращення механізмів набуття правової охорони інтелектуальної власності:

забезпечення проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності на рівні провідних патентних відомств світу;

удосконалення методичного забезпечення експертизи заявок на об'єкти промислової власності;

модернізація системи інформаційних технологій, що використовуються у державній системі правової охорони інтелектуальної власності, приведення її у відповідність до сучасних технологій, які використовуються в сфері інтелектуальної власності провідними країнами Європи та світу;

розвиток патентно-інформаційного забезпечення в сфері інтелектуальної власності, забезпечення широкого доступу громадськості до інформації, пов'язаної з набуттям прав на об'єкти права інтелектуальної власності;

забезпечення виконання функцій Міжнародного пошукового органу й Органу міжнародної попередньої експертизи відповідно до Угоди між Державною службою і BOIB;

для покращення стимулювання в сфері інтелектуальної власності:

удосконалення механізмів управління з боку держави створенням і використанням інтелектуального потенціалу українського суспільства в інтересах активізації інноваційного розвитку економіки;

удосконалення механізмів заохочення створення сприятливого інноваційного клімату, що ґрунтується на цінностях постіндустріального суспільства, яке базується на знаннях та ефективному використанні інтелектуальної власності;

сприяння інститутам творців об'єктів права інтелектуальної власності (авторам, винахідникам, виконавцям тощо), представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) та оцінювачів у сфері інтелектуальної власності;

підтримання діяльності творчих спілок та інших неурядових організацій країни, що діють у сфері інтелектуальної власності;

удосконалення механізмів використання інноваційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності в інтересах потужного інноваційного розвитку економіки;

забезпечення оптимального співвідношення між адміністративним регулюванням способів стимулювання інтелектуальної діяльності та їх регулюванням на підставі ринкових механізмів;

залучення інвестицій приватного сектору в наукові дослідження, інновації та охорону інтелектуальної власності;

розповсюдження знань відносно ролі інтелектуальної власності в стимулюванні конкуренції, зростанні конкурентоспроможності економіки, розвитку торгівлі та залученні інвестицій;

створення та просування брэнда країни з метою покращення іміджу продукції національних товаровиробників;

розробка рекомендацій стосовно удосконалення діяльності з колективного управління, зміцнення потенціалу співробітництва організацій колективного управління країни із зарубіжними профільними організаціями;

сприяння діяльності по збереженню та захисту фольклору та культурної національної спадщини;

розвиток ринку інтелектуальної власності та створення умов для його моніторингу;

активне залучення в ринкові відносини об'єктів інтелектуальної власності, створених за бюджетні кошти;

сприяння процесу отримання прав інтелектуальної власності та здійснення їх оцінки з наступним введенням у господарський обіг в установах, на підприємствах і в закладах за напрямками наукової, науково-технічної, освітньої та виробничої діяльності, а також за напрямками діяльності, що пов'язані з наданням послуг;

покращення системи економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових тощо) для активізації процесів створення, охорони та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, розвитку ринку цих об'єктів у країні, а також потужного інноваційного розвитку економіки;

в інтересах створення ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності, попередження та боротьби з контрафакцією та піратством:

здійснення ефективних заходів із попередження та припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності;

опанування кращим європейським досвідом стосовно стандартів, що відносяться до порушення прав інтелектуальної власності;

забезпечення дієвого захисту прав інтелектуальної власності в судовому та адміністративному порядку;

розробка механізмів оцінювання причин і масштабів контрафакції та піратства;

створення ефективних механізмів дотримання законодавства в сфері авторського та суміжних прав у цифровому середовищі;

впровадження сумлінних практик захисту інтелектуальної власності та досягнення максимального успіху в зниженні рівня піратства та контрафакції;

впровадження інтегрованих механізмів збору, обробки та розповсюдження даних про порушення прав інтелектуальної власності, забезпечення конструктивного діалогу із зацікавленими особами;

створення сприятливих умов для правомірного використання об'єктів промислової власності, авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет;

моніторинг діяльності та сприяння зміцненню менеджменту організацій колективного управління;

покращення координації дій правоохоронних і контролюючих органів по боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності та налагодження більш тісної співпраці державних інспекторів з питань інтелектуальної власності та працівників правоохоронних органів, зокрема МВС України та органів прокуратури, у проведенні спільних заходів по боротьбі з порушенням законодавства у сфері інтелектуальної власності;

впровадження механізмів інформування користувачів про можливі загрози щодо використання піратських і контрафактних товарів;

активне використання інформаційних засобів і комунікацій у цілях боротьби з порушенням прав інтелектуальної власності;

для покращення обізнаності та розвитку високої культури широких верств населення в сфері інтелектуальної власності:

інформування широких кіл громадськості та бізнесових кіл про роль і значення інтелектуальної власності з метою підвищення інтересу до створення та правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності, зростання конкурентоспроможності підприємств, економічного, соціального та культурного розвитку країни;

розповсюдження та популяризація знань про законодавство в сфері інтелектуальної власності, важливість охорони та дотримання прав інтелектуальної власності для різноманітних категорій користувачів Національної системи інтелектуальної власності;

надання доступу до інформації та знань у сфері інтелектуальної власності за допомогою сучасних засобів, інформаційних і комунікаційних технологій (веб-сайт Державної служби, сайти Державного підприємства "Український інститут промислової власності", Державної організації "Українське агентство з авторських та суміжних прав", інших органів, установ та організацій, наділених функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності);

здійснення заходів, спрямованих на підвищення зацікавленості та рівня усвідомлення молоді, що навчається, значення інтелектуальної власності в розв'язанні актуальних проблем суспільства (зміна клімату, впровадження екологічних інновацій, захист традиційних знань і фольклору тощо);

організація заходів з питань залучення уваги до сфери інтелектуальної власності школярів, розвиток творчої активності молодого покоління шляхом стимулювання дослідницької й інноваційної діяльності серед школярів;_

для підвищення рівня освіти у сфері інтелектуальної власності:

уточнення змісту освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів з позиції формування в державі творчих особистостей, здатних до створення об'єктів інтелектуальної власності;

підтримання високого професійного рівня працівників державної системи правової охорони інтелектуальної власності, навчання суддів, співробітників правоохоронних та контролюючих органів;

для розширення міжнародного співробітництва:

поглиблення міжнародного та регіонального співробітництва, двостороннього співробітництва з BOIB;

укріплення співробітництва з установами ЄС у сфері інтелектуальної власності;

поглиблення співпраці з національними патентними відомствами, міжнародними організаціями, задіяними у сфері інтелектуальної власності;

інтернаціоналізація захисту об'єктів інтелектуальної власності, об'єднання зусиль у цілях боротьби з проявами контрафакції та піратства на місцевому, регіональному і міжнародному рівнях;

в інтересах забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки:

розробка засад і механізмів забезпечення інтелектуальної безпеки в державі;

забезпечення надійного захисту інтересів суб'єктів господарювання в сфері інтелектуальної власності, об'єктів інтелектуальної власності, носіїв інтелекту та продуктів їх розумової праці;

розробка комплексу організаційно-правових, господарсько-економічних та інших заходів, спрямованих як на збереження і відтворення інтелектуального потенціалу в країні, так і підвищення престижності розумової праці, зацікавленості носіїв наукового інтелекту в плідній роботі;

удосконалення науково-технічної політики, яка має відповідати новим соціально-економічним умовам розвитку нашої країни в контексті Світової організації торгівлі та євроінтеграції;

підвищення суспільної та соціальної значущості висококваліфікованих фахівців і провідних вчених;

для вирішення питань утилізації виробів, в яких реалізовані об'єкти інтелектуальної власності:

удосконалення законодавства щодо розробки науково-технічної продукції в цілях покращення екологічного стану країни шляхом врахування питань утилізації (знищення) як самого матеріального носія після його використання, так і відходів, що виникають під час виробництва такої продукції, на етапі проектування технологій створення продукції, в якій реалізовані об'єкти інтелектуальної власності;

розробка нормативних актів і практичних механізмів недопущення впровадження у процеси виробництва продукції чи надання послуг об'єктів інтелектуальної власності, використання яких може призвести до будь-якого екологічного забруднення;

розробка об'єктів інтелектуальної власності, використання яких підвищить ефективність утилізаційних процесів і буде спрямоване на розв'язання екологічних проблем забруднення, а також визначення механізмів сприяння таким розробкам з боку держави та заохочення їх авторів.

IV. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення впровадження Національної стратегії

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення впровадження Національної стратегії повинно бути на рівні та в обсягах, що забезпечать подальший розвиток сфери інтелектуальної власності, у результаті чого будуть створені передумови для зростання конкурентоспроможності та досягнення успіху Україною на інноваційному шляху її розвитку.

Досягнення цього передбачається шляхом:

забезпечення необхідних фінансових і матеріально-технічних умов функціонування державної системи охорони інтелектуальної власності;

запровадження системи значимих економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових та ін.) щодо створення та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;

запровадження грантів, премій, стипендій та інших заохочень у системі освітніх, наукових і науково-дослідних установ за напрямом модернізації інструментів використання та просування інтелектуальної власності;

збільшення бюджетного фінансування програм підготовки та підвищення кваліфікації фахівців Національної системи інтелектуальної власності (суддів, працівників правоохоронних та контролюючих органів тощо);

спрощення процедури закупівлі зарубіжних комерційних баз даних у відповідності зі сталою міжнародною практикою для забезпечення якісного виконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу та

Органу міжнародної попередньої експертизи з метою зменшення фінансового навантаження;

залучення інвестицій приватного сектору в наукові дослідження, інновації та охорону інтелектуальної власності;

залучення позабюджетних джерел фінансування через участь у проектах і програмах зовнішньої та технічної фінансової допомоги з боку донорів у межах сфери інтелектуальної власності.

V. Національний моніторинг та оцінка впровадження Національної стратегії

Ефективність впровадження Національної стратегії значною мірою залежить від того, наскільки система моніторингу та оцінки відповідає цілям і завданням державної політики у цій сфері та наскільки управлінські рішення, що ухвалюються, адекватні результатам і рекомендаціям моніторингових досліджень.

Перспективними напрямками забезпечення моніторингу та оцінювання впровадження Національної стратегії повинні стати:

розробка сукупності процедур і показників моніторингу та оцінювання на національному рівні, що адекватно та поетапно відображають процес впровадження положень Національної стратегії;

збір, обробка та аналіз даних моніторингу, виявлення похибок або непередбачених впливів, визначення причин їх виникнення, а також внесення необхідних поправок чи змін у зміст і форму запланованих заходів та дій;

модернізація та оновлення системи консолідованої звітності та статистики в сфері інтелектуальної власності;

забезпечення населення та зацікавлених органів управління достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування Національної системи інтелектуальної власності;

оприлюднення результатів проведення моніторингу результатів впровадження Національної стратегії, зокрема засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

VI. Очікувані результати від впровадження Національної стратегії

Впровадження Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку та функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні та надасть змогу забезпечити:

сприяння покращенню конкурентоспроможного підприємницького середовища, яке базується на результатах інтелектуальної діяльності, що сформує належні умови для переходу до інноваційної моделі економічного зростання країни;

зростання інституційного та функціонального потенціалу Національної системи інтелектуальної власності;

здійснення якісної організації та координації діяльності державних органів, установ та організацій, що наділені функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності, зміцнення їхніх взаємозв'язків для забезпечення

дотримання прав інтелектуальної власності, попередження контрафакції та піратства і боротьби з цими явищами;

зростання рівня освіти, поінформованості та культури суспільства в сфері інтелектуальної власності, що призведе до зменшення використання піратських і контрафактних товарів, випадків недобросовісної конкуренції;

підвищення рівня підготовки та кваліфікації фахівців державної системи правової охорони інтелектуальної власності, працівників судових, правоохоронних та контролюючих органів;

стимулювання створення, правового захисту та правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності в якості стратегічного інструменту формування умов для переходу до інноваційної моделі зростання економіки як наважливого кроку для побудови постіндустріального суспільства;

виконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи на високому якісному рівні;

впровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення інформаційного забезпечення в сфері інтелектуальної власності; забезпечення доступу широкому колу громадськості до інформації, пов'язаної з різними аспектами набуття, здійснення, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності;

удосконалення національного законодавства в сфері інтелектуальної власності у відповідності до європейських норм і стандартів для забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності та зменшення обсягу правопорушень у цій сфері;

розширення ринку та зростання капіталізації інтелектуальної власності, що відповідає рівню постіндустріального суспільства;

зростання привабливості та престижу творчої, інтелектуальної діяльності, створення сприятливого інноваційного клімату;

зростання іміджу нашої країни як правової держави, в якій здійснюється ефективний захист прав інтелектуальної власності, що буде сприяти залученню іноземних інвестицій;

створення ефективних механізмів забезпечення інтелектуальної безпеки в країні для надійного розвитку та збереження українського інтелекту;

покращення екологічного стану країни.

Це, у свою чергу, призведе до:

розвитку економіки України на базі інноваційної моделі;

збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації;

інтеграції України до світового співтовариства як його повноправного члена;

покращення міжнародного іміджу України та її інвестиційної привабливості.